

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/45680>

Please be advised that this information was generated on 2021-02-26 and may be subject to change.

01.04.06 **De blinde vlek van het RPB**Door: [Edwin Buitelaar](#)**REACTIE**

Het Ruimtelijk Planbureau bestaat pas enkele jaren maar heeft een niet meer weg te denken plek in de ruimtelijke wetenschappen door de grote stroom rapporten, artikelen en columns (van met name directeur Derksen). De kwaliteit is over het algemeen heel behoorlijk. Veel rapporten zijn empirisch zeer rijk en voorzien in een belangrijke behoefte. Ze leveren een waardevolle bijdrage aan het planologisch en geografisch onderzoek en vergroten het inzicht in ruimtelijke processen.

Er zit echter een belangrijk hiaat in veel rapporten van het RPB en de stukken van zijn directeur. Dit manifesteert zich het meest nadrukkelijk in de beleidsaanbevelingen. Derksen en het RPB koppelen mijns inziens onterecht maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkelingen los van de rol van de overheid.

Onvermijdelijk?

Dat viel me op in een aantal RPB-rapporten uit 2005 en stukken van Wim Derksen die daarop gebaseerd zijn, zoals onlangs naar aanleiding van het rapport Winkelen in Megaland van Evers, Van Hoorn & Van Oort. In zijn column in Cobouw stelt Derksen dat de komst van megawinkels (zoals factory outlet stores) onontkoombaar is, en ook in een interview met NRC Handelsblad bezigt hij woorden als 'onvermijdelijk' en 'onherroepelijk'. Derksen stelt dat ruimtelijke ordenaars maar beter niet kunnen proberen deze ontwikkeling te keren door er dwars tegenin te gaan. Accommoderen en faciliteren zijn de sleutelwoorden. Hij geeft aan persoonlijk niet gelukkig te zijn met deze ontwikkeling, maar beschouwt het als een waardevrije constatering.

De conclusies in Winkelen in Megaland zijn genuanceerder. 'De Nederlandse detailhandelsstructuur is ontstaan door een wisselwerking tussen de invloed van de overheid en de krachten van de markt. De overheid is dus wel degelijk in staat geweest om de detailhandelsstructuur te beïnvloeden ...' staat op pag. 297.

Echter, 'de markt neigt steeds meer naar Megaland' (p. 297). De auteurs doen de aanbeveling dat de overheid zich beter kan richten op de effecten van deze grootschalige winkels dan op hun komst. Maar wie is de markt? Bij mijn weten is dat een combinatie van vraag en aanbod, en niet alleen een kwestie van vraag, wat het RPB impliciet stelt. De overheid speelt een belangrijke rol aan de aanbodkant. Zij kan dit aanbod actief (mede)realiseren (bijvoorbeeld door een actief grondbeleid) of regels stellen ten aanzien van het aanbod dat anderen realiseren. Hierdoor is de overheid een onlosmakelijk onderdeel van de markt en niet, zoals het RPB suggereert, een externe partij die los van de maatschappelijke ontwikkelingen opereert.

Diezelfde suggestie vinden we in andere rapporten terug. In Het gedeelde land van de Randstad van Pieterse e.a. wordt gesteld: 'Het is dan ook beter om selectief aan te sluiten bij de aanwezige ruimtelijke dynamiek in het gebied dan te proberen deze overal tegen te houden' (p. 140). In het rapport De Landstad van Van Dam e.a. wordt weliswaar niet gezegd dat bepaalde ontwikkelingen onontkoombaar zijn, maar wel dat we maar beter de vraag naar landelijk wonen kunnen accommoderen en faciliteren. Wederom staat de ruimtelijke dynamiek los van het handelen van de overheid.

Maakbaarheid

Naar mijn stellige overtuiging kijkt het RPB op een verkeerde manier naar ruimtelijke ontwikkelingen. Die worden voorgesteld als autonome ontwikkelingen, waarop we nauwelijks invloed hebben en die ons dagelijks handelen en onze ruimte nagenoeg dicteren. Onze ruimte is echter een sociale constructie, waarbinnen niet alleen voor commerciële ontwikkelaars, burgers, woningbouwcorporaties en beleggers, maar ook voor de overheid een rol is weggelegd. Veel gemeenten hanteren bijvoorbeeld een stringent detailhandelsbeleid. Dit bepaalt voor een groot deel de detailhandelsstructuur in Nederlandse stads- en dorpskernen.

Ook het actieve grondbeleid van gemeenten ten aanzien van bedrijventerreinen vormt voor een belangrijk deel het landschap aan de randen van de steden. Natuurverschijnselen als tsunami's, het weer en vulkaanuitbarstingen zijn onontkoombaar, ruimtelijke ontwikkelingen niet. Dat wil uiteraard niet zeggen dat ze volledig stuurbaar zijn door de overheid. Bepaalde macro-ontwikkelingen hebben hun invloed op microniveau. Ze beïnvloeden de ruimte, maar dicteren haar niet.

De rol van de overheid – vooral de lokale – in ruimtelijke ontwikkelingen is onmiskenbaar. Wat het RPB, als planbureau, aangerekend mag worden is de geringe aandacht voor de rol van de overheid, uitzonderingen als De markt doorgrond van Segeren, Needham en Groen daargelaten. En wanneer er wél over 'de' overheid wordt gesproken, wordt nauwelijks onderscheid gemaakt tussen de verschillende overheidslagen. De rijksoverheid heeft aanzienlijk minder mogelijkheden megawinkels te sturen dan gemeenten. Vooral van Wim Derksen, die als hoogleraar bestuurskunde jarenlang dé expert was op het gebied van het lokale bestuur (hij had als bijnaam zelfs 'de gemeenteprofessor'), verrast me het gebrek aan onderscheid tussen overheidslagen, en aandacht voor het lokale niveau. Zeker in Nederland, waar gemeenten zo'n prominente rol spelen in ruimtelijke processen, kan niet volstaan worden met beschrijvingen en analyses van ruimtelijke ontwikkelingen als ware deze autonoom en onafwendbaar. Want dat leidt al snel tot de constatering dat de overheid betrekkelijk machteloos is. Zeggen dat de overheid onvoldoende vermogen heeft om te sturen en zich daarom ook terughoudend moet opstellen, is geen waardevrije uitspraak, zoals Derksen meent. Als het RPB werkelijk achter deze constatering staat, is dat, bewust of onbewust, een politieke keuze. En die dient dan ook expliciet gemaakt te worden en niet verscholen te blijven achter wetenschappelijke 'neutraliteit'! ■

Edwin Buitelaar, Faculteit der Managementwetenschappen, Radboud Universiteit Nijmegen

De informatie op deze pagina is afkomstig van Geografie.